

31 januari 1969

Goedenavond, vrienden.

Allereerst mag ik u er wel aan herinneren, dat wij niet alwetend of onfeilbaar zijn, u denkt dus hopelijk wel zelf na. Ik wil u er verder aan herinneren, dat de volgende vrijdag, als vijfde in de maand, volgens programma bestemd is voor algemene vraagstelling. Deze avond kunt u zelf een onderwerp kiezen.

DE KUNST OM GELUKKIG TE ZIJN

Zoals u zult begrijpen, is dit geen volledig onderwerp. Ik zal er echter iets over zeggen. Gelukkig zijn wil zeggen, een emotionele plus redelijke aanvaarding kennen van je eigen bestaan, zodat je in het geheel der mogelijkheden plezier hebt.

Geluk wordt door vele mensen gemaakt tot iets, wat zeer abstract is. Een soort van pot met goud, die staat aan het einde van de regenboog. Geluk is iets exceptioneels, zo wordt u vaak voorgehouden. Het is een geluk, dat je verkrijgen kunt door bijvoorbeeld bijzonder rijk te worden of iets te verkrijgen, waarop je niet gerekend hebt. Ik hoop in de loop van mijn betoog aan te tonen, dat het tegenovergestelde vaak eerder waar is. Wanneer u tevreden bent met hetgeen u vandaag bent en tracht - zonder zelfverwijt of wensdromen, die toch onvervulbaar zijn - het beste te maken van de dag, dan kunt u ervan verzekerd zijn, dat u die dag gelukkig bent. Het ene ogenblik zal wat uitbundiger zijn dan het andere misschien, maar over het algeheel genomen hebt u toch het idee, dat het de moeite waard is om te leven.

Wanneer u grote dingen wilt hebben, zoals de 100.000 in de loterij of zoiets, dan gaat u geluk eigenlijk zien als de vervulling van een wensdroom. U bedenkt wat u alles zou kunnen doen en kopen. U zou dan misschien zekerheid hebben en meent dat dit de vervulling zal zijn van alles wat er in u leeft. Maar dat is niet waar. Want wanneer u eenmaal die hoofdprijs krijgt, beginnen de problemen eerst goed! Dan moet u afstand doen, bijvoorbeeld aan belastingen. Er zullen veel mensen zijn, die het u lastig maken. Wanneer u royaal bent, hebt u opeens weer geld tekort. Het einde is, dat u uiteindelijk armer ofwel somberder bent geworden dan tevoren. Geluk is in het heden gelegd, omdat het dromen dat wij doen van mogelijkheden, niet bestemd is om vervuld te worden. De droom over wat je zou willen, is een soort kompas waarop je varen kunt. Het is iets, waardoor je streven bepaald kan worden. In deze zin hebben wij de droom en de toekomstverwachting absoluut nodig. Maar wanneer wij die toekomstverwachting realiseren, blijkt, dat wij in onze droom de zaak anders hadden gedacht. Wij hadden alles gedacht met onszelf als centrale figuur, alles dominerende en dat kun je nooit bereiken, je kunt nooit alles domineren. Zelfs een dictator, die de gehele wereld regeert, is in wezen afhankelijk van zijn naasten en van degenen, die zeggen dat zij van hem afhankelijk zijn. Daarom zijn de regels voor een gelukkig leven zo eenvoudig, dat de meeste mensen daaraan voorbijgaan.

1. Doe, wat je niet laten kunt. Maar realiseer je de fouten die je daarbij maakt en vermijdt die voortaan. Zeg echter niet dat je daardoor schuld op je hebt geladen, want dat is veelal een grote dwaasheid.

2. Probeer nooit lasten te dragen die je niet aan kunt. Draag liever lasten die iets beneden je eigen kunnen en vermogen liggen, maar draag die dan ook werkelijk zo gemakkelijk mogelijk en zo lang als dit noodzakelijk is.

3. Neem de tijd voor de kleine dingen in het leven. Er ligt meer vreugde in een geurige kop thee, een kop koffie, een eerste sneeuwlokje of in een vreemde wolk, die langs de hemel drijft, dan in al datgene, wat u over zoveel tijd eens hoopt te bezitten of waar te maken.

4. Gun uzelf genoegens. U bent niet alleen op de wereld om te werken. Er zijn wel mensen, die trachten u dit wijs te maken, maar dat zijn dan degenen, die gemeenlijk zelf heel weinig doen,

omdat u zo veel doet. Wees verstandig: leven zonder arbeid is onmogelijk. Maar arbeid is niet het doel van het leven. Het doel is het leven zelf. De arbeid moet aan dit leven een inhoud geven. Maar u zult er goed aan doen die arbeid zoveel mogelijk te beperken tot datgene, wat voor uzelf aanvaardbaar en dragelijk is. Vooral dit laatste punt zal zo hier en daar wel bezwaren doen rijzen, naar ik meen.

5. Houdt u niet te druk bezig met de abstracties in het bestaan. Wat interesseert het u uiteindelijk of u nu leeft in een maatschappij, die links, rechts, democratisch of communistisch heet dan wel aan religieuze regels is onderworpen, zolang u daarin zelf gelukkig kunt zijn en anderen niet daardoor onnodig ongelukkig worden gemaakt. Voor u is het alleen belangrijk dat u in die maatschappij kunt bestaan. Houdt u dus niet bezig met omschrijvingen, maar met de feiten.

6. Tracht in de feiten elke vreugde te vinden, die daarin voor u te vinden is en tracht daarnaast in de feiten een weg te vinden, waardoor u voor zich en anderen het onaangename zoveel mogelijk leert vermijden. Onaangenaamheden die onontkoombaar zijn - niet schijnen, want dat is bij de meeste moeilijkheden het geval - moet je aanvaarden. Werk ze zo snel mogelijk af, houd je er zo kort mogelijk mee bezig. Zoveel te meer tijd houd je immers over voor de meer aangename dingen.

7. Probeer nooit eenzijdig bepaalde dingen te zien als alleen goed of mooi. Probeer steeds zo veelzijdig mogelijk te denken. Verlang niet naar de zon wanneer het regent. U kunt dit toch niet veranderen. Zie eerder zo bewust mogelijk naar alles, wat de regen doet en zoek de schoonheid, die ook daarin is gelegen. Pas dit toe op elk facet van uw bestaan.

8. Nog een laatste raad. En deze is misschien wel de meest belangrijke. U hebt in uzelf geestelijke krachten en vermogens, die vaak uit vorige incarnaties in uw bestaan zijn geïntegreerd. Vraag u niet voornamelijk af, waar deze wel vandaan komen, maar gebruik ze eerst eens. Doe hetzelfde met de mogelijkheden die u in uw leven ziet. Vraagt niet af, waar zij vandaan komen, gebruik ze eerst. Wanneer u de mogelijkheid eenmaal gebruikt hebt, kunt u nog altijd trachten de origine na te gaan, wanneer u dit van belang acht, maar meestal blijkt dit achteraf niet meer van belang te zijn. De mens die zich bezighoudt met de theorie van het leven, is meestal een ongelukkig mens. Want de praktijk frustreert hem keer op keer. De mens die in de praktijk voortdurend de gunstigste mogelijkheden zoekt, is meestal een gelukkig mens: hij heeft zelden theorieën, die hem verbitteren, hij is te druk met het heden bezig om veel te lijden onder zijn dagdromen en, daar hij het goede waardeert, zal hij voldoening kennen over alles wat hij bereikt, beleeft en verwerft.

Dit was dan wel een heel korte catechismus. Ik kan mij zo voorstellen dat er mensen zijn, die nu vermanend de vinger zouden willen heffen en uitroepen: "Er zijn hogere dingen!" Of: "De mens is toch niet geschapen om gelukkig te zijn!". Als u er zo over denkt, wees dan maar gelukkig over het feit dat u ongelukkig bent. Maar laat u door dergelijke opvattingen niet te veel afleiden van de feiten.

Zeker, er is een God. Er zijn kosmische wetten. Er zijn allerhande dingen, zoals bijvoorbeeld reïncarnatie, die bestaat, of u er nu aan gelooft of niet. Maar al deze dingen zijn natuurlijk, zij zijn deel van uw bestaan. In elke ervaring spelen die dingen een rol. U hoeft ze niet afzonderlijk naar voren te halen. Laat mij het als volgt stellen. Wanneer u een maaltijd voor u hebt staan, gaat u dan trachten om er eerst het zout uit te halen? Geestelijke waarden zijn het zout des levens. Dat weet ik ook wel. Maar dat zout heeft voor u pas zijn werkelijk nut, wanneer het het leven voor u beter verteerbaar, smakelijker maakt. De mensen, die trachten de geestelijke waarden uit het alledaagse te extraheren zijn degenen die eigenlijk het leven voor zich en anderen onverteerbaar maken en gelijktijdig daardoor onrecht doen aan de werkelijke geestelijke waarden. Die zijn nu eenmaal niet bedoeld om ergens op een altaartje te staan, in een uitstalkast te komen of in mooie diagrammen uitgedrukt te worden, maar die hebben ten doel u ook in het gewone leven te doen bestaan met een besef van de evenwichtigheid, die kenmerkend is voor de totaliteit.

Wat dat betreft zijn wij, naar ik meen, ook klaar. Ik kan mij echter voorstellen, dat er mensen zijn die zeggen: "Maar je moet toch werken?" Bij alle dichter bij de natuur staande culturen is

eigenlijk werk en spel vervlochten. Een patroon, waarin beide waarden in elkander overgaan. Zo zou je kunnen zeggen, dat bijvoorbeeld jacht en oorlog in elkaar overvloeien en ondanks alle ernst beiden spelelementen blijven bevatten. Zoals in het leven van de vrouwen in dergelijke volkeren het doen van zwaar huishoudelijk en ander werk, als landbouw, water halen - arbeid, die u vaak zeer zwaar lijkt - eigenlijk gepaard gaat met vrolijkheid, zang, het elkander ontmoeten, spreken, enzovoorts, waardoor ook deze arbeid vaak spelelementen vertoont en de oorzaak wordt van een soort vreugde.

In de moderne maatschappij heeft men het werk weggenomen uit het normale levensritme en als het ware buiten het eigen bestaan geplaatst. Voor velen is het tegenwoordig zo, dat zij ongeveer, zeg 15 uren zichzelf zijn, terwijl zij 9 uren met arbeid bezig zijn, maar dan eigenlijk niet zichzelf zijn, omdat de arbeid geheel of voor een groot deel buiten het eigen Ik omgaat. Nu heb ik niets tegen arbeid, langdurig of anderszins, maar ik heb wel bezwaar tegen een systeem van arbeid, waarbij deze gelijktijdig een vervreemding van jezelf betekent. Daarom zou ik willen zeggen: arbeid is voor de mens niet noodzakelijk in die zin, dat zij een opgelegde last dient te zijn. Laat ons dan liever wat dommer zijn en desnoods wat minder rechten voor arbeiders nastreven, maar gelukkig zijn in de arbeid, die wij verrichten. Je leven moet voor jou een geheel vormen. Dat is een van de voornaamste eisen voor een gelukkig zijn. Zodra je leven in verschillende partjes wordt gedeeld, zul je te veel aandacht hebben voor de onvolmaaktheden van elk partje afzonderlijk, onevenwicht reageren en meer tijd ongelukkig dan gelukkig zijn.

Misschien mag ik u nog een raad geven, al klinkt die misschien wat vreemd. Wanneer u in deze moderne maatschappij het geluk wat wilt leren onderstrepen, doe dan het volgende: Verwacht van alles het slechtste, maar merk dan ook elke keer nadrukkelijk op hoeveel beter het gaat of afloopt dan u verwacht had. U zult ontdekken dat u meer tevreden en daardoor ook gelukkiger en zelfs spontaner uw leven ervaart. Waarmede ik het mijne hierover gezegd heb. Maar als u commentaar hebt, ga uw gang.

Vraag: Komt die theorie van u dan niet neer op: God voor ons allen en ieder voor zich, dus zorg maar voor jezelf?

Antwoord: Neen. Dat is weer iets anders. Want ik geloof dat degene, die alleen voor zichzelf zorgt, een egoïst is, die zichzelf afsnijdt van een groot deel van de mogelijkheden en werkelijke vreugden van het leven. Een groot deel van de werkelijke levensvreugde voor de mens is juist gebaseerd op een wederkerige erkenning, onverschillig op welk terrein deze ligt. Als mens jezelf zijn, zonder dat iemand ziet hoe je jezelf bent, is meestal de moeite niet waard.

De theorie die ik u geef, komt neer op het tegendeel: zij vergt dat u gelukkig bent. Een gelukkig mens tracht altijd zijn geluk met anderen te delen. Hij voelt zich dan prettiger en maakt het steeds weer mogelijk voor anderen eveneens gelukkiger te zijn. Juist de mensen met sombere gezichten gedreven door de plicht zijn verantwoordelijk voor de vele daden en stellingen, waardoor anderen de mogelijkheid tot vreugde wordt ontnomen en misschien zelfs de mensheid of een deel daarvan in het ongeluk wordt gestort.

Ik heb dan ook niet gezegd: God zorgt voor ons allen, laat eenieder dus maar alleen voor zich zorgen. Wel zou ik willen zeggen: God is de totaliteit van geluk, die voor ons allen mogelijk is. Ieder van ons moet er daarom voor zich voor zorgen, dat hij zijn eigen aandeel in dit geluk weet te vinden. Dan eerst zal hij anderen gelukkiger kunnen maken en leren leven in een realiteit die ook de werkelijkheid van God waarlijk uitdrukt.

Vraag: U zegt: verwacht alleen het slechte. Maar dat is toch erg negatief?

Antwoord: Volgens mij niet. Werkelijk negatief is volgens mij juist de mens, die voortdurend zijn hoogste verwachtingen etaleert en dan zichzelf en anderen er voortdurend op wijst, hoe men steeds weer in zijn verwachtingen beschaamd wordt. Ik weet dat deze techniek gangbaar is en als meer positief beschouwd wordt door velen, maar ik ben ervan overtuigd, dat juist een dergelijke, zogenaamde optimistische houding voor vele negativismen op deze wereld van u aansprakelijk is.

Vraag: Valt geluk wel te omschrijven? Is het niet een beleven in jezelf?

Antwoord: Mooi gezegd. Geluk is, wanneer je het heel precies wilt zeggen, een interpretatie van je bestaan. Ik heb getracht duidelijk te maken dat het een aanvaarding van eigen bestaan is, die zowel emotioneel als mentaal plaatsvindt op een wijze, waardoor het leven zelf aanvaardbaar wordt. Waarmede wel duidelijk is, dat ook volgens mij geluk iets is, wat in jezelf ligt en gebaseerd is op de houding, die je innerlijk aanneemt ten aanzien van de wereld rond je.

Vraag: Ik heb de indruk dat gelukkige mensen niet over geluk praten, dat doen voornamelijk de ongelukkigen.

Antwoord: Dit is geheel juist: een mens die gelukkig is, gaat op in het leven en denkt niet na over geluk. Maar iemand die meent dat hij of zij ongelukkig is, denkt voortdurend na over het geluk dat hij of zij meent te missen. Gelukkig zijn betekent uiteindelijk bestaan in evenwichtigheid en harmonie. Ongelukkig zijn betekent uiteindelijk voornamelijk erkennen dat er een verschil is tussen wat je bent, kunt, beleeft en hetgeen wat je zou moeten zijn enzovoorts, om te beantwoorden aan hetgeen je meent dat juist is. Maar de hemel geve je, dat je dat nooit bereikt, want anders ben je nog veel ongelukkiger.

En daarmee hebben wij punt één wel voldoende besproken. Is er misschien nog een tweede onderwerpje?

COËXISTENTIE EN COMMUNICATIE

Coëxistentie betekent: gezamenlijk bestaan. Hiervoor zijn dus op zijn minst twee partners of groepen van node plus een wederkerige aanvaarding van elkanders bestaan, zoals dit is. Dus niet zoals men dit eventueel zou willen zien. Een coëxistentie zou men zich bijvoorbeeld in Zuid-Afrika kunnen voorstellen of kunnen zien als een samengaan van zogenaamde democratische en zogenaamde communistische of socialistische systemen in de wereld. Het gaat hier eenvoudig om het erkennen van een bestaand verschil, zonder dat men gelijktijdig tracht tot een nivellering van het verschil te komen. Dat is in wezen coëxistentie.

Communicatie is mijns inziens alleen mogelijk, wanneer men bereid is de ander te aanvaarden en eventueel ook de vocabulaire van de ander te leren. Wanneer u wat terug wilt denken in de tijd, vroeger waren er Engelsen, die rond de gehele wereld reisden. Wanneer hun engels niet werd verstaan, probeerden zij dit te compenseren door harder te schreeuwen. Wanneer zij dan nog niet begrepen werden, zochten zij niet de taal van de ander te begrijpen maar omschreven deze eenvoudig als 'bloody fools'. Deze alle mogelijkheid tot wederkerige communicatie versturende houding wordt door meer mensen op aarde aangenomen dan u zou denken, ook in deze dagen. Zelfs al gaat het nu niet meer in de eerste plaats om de taal.

Wanneer iemand zegt dat er in het communisme wel goede dingen zijn, luisteren degenen die het hiermede niet eens zijn, niet naar de aangevoerde argumenten, maar trachten begrip voor zich te verwerven, door hun eigen argumenten zo hard mogelijk door het betoog van de ander heen te schreeuwen. Kennelijk meent men dat op deze wijze de zaak opgelost kan worden. Maar met schreeuwen los je niets op. Hoogstens onderdruk je argumenten of feiten en voer je de bestaande spanningen verder op.

Het is de neiging van de mens, naar ik meen, om zich en de eigen inzichten te beschouwen als iets bijzonders, wat het hem zo vaak onmogelijk maakt tot een redelijke coëxistentie te komen, en op juiste wijze samen te leven en te werken met mensen of feiten met andere waarden. Dit impliceert weer, dat men niet tot communicatie komt. Je kunt nu eenmaal alleen met iemand werkelijk communiceren, wanneer je hem eerst accepteert. Volgens mij is begrip voor de mogelijkheid, dat verschillende wijzen van menselijk bestaan of visies op feiten gelijkwaardig kunnen zijn, voor communicatie onontbeerlijk. Hoe vreemd men vaak reageert, kunt u aan een recent geval constateren.

Iemand verklaart, betrekkelijk luidruchtig misschien, - gedreven mogelijk door de een of andere groep - dat de Nederlandse soldaten in Indonesië grote wreedheden hebben bedreven. Onmiddellijk komen andere groepen in het geweer: dit is onmogelijk, Nederlanders doen zoiets niet, enzovoorts, enzovoorts. Het is natuurlijk treurig te moeten constateren, dat het geval Putten, dat de Duitsers in Nederland een zo'n slechte naam bezorgde, vele malen door Nederlanders is herhaald in Indonesië. Het is natuurlijk vooral voor betrokkenen vervelend te

moeten erkennen, dat massaexecuties en massamoorden niet alleen gehanteerd zijn door de ons vreemde en verwerpelijke rassen of door barbaarse Germanen, maar ook door de goede en gezellige Nederlanders, die heden nog leven. Men weigert als het ware om naar de argumenten van de tegenpartij te luisteren en tracht de feiten weg te schreeuwen. Men zegt dat dit verzinselfs zijn, dat zoiets nooit heeft kunnen bestaan. Maar het heeft bestaan. Of men geeft toe, dat dergelijke dingen wel voor zijn gekomen, maar laat daarop volgen: wij hadden daar echter alle reden toe. Men zou men moeten vragen: gelooft u niet dat dergelijke redenen ook bestaan hebben voor het optreden van Duitsers in Nederland? Zou een dergelijke reden ook niet bestaan voor wreedheden, begaan in en door andere landen? Voor de Duitsers was het verzet toch ook iets, dat onaanvaardbaar was? Hun optreden tegen partizanen en het opofferen van onschuldige burgers was zeer wreed. Zij hebben mensen neergeslagen en gemarteld. Maar wat hebben Nederlanders gedaan? Hoe handelden zij, wanneer zij opstandige Indonesiërs in handen kregen? Precies zo. Communicatie zal in dergelijke gevallen alleen mogelijk zijn, wanneer beide partijen het eens worden over het feit, dat een mens onder pressie zal handelen op een wijze, die normalerwijze onmenselijk zal worden geacht. Voor een goed wederzijds begrip zou men het er verder over eens moeten worden, dat het geen nut heeft het bestaan van dergelijke dingen te ontkennen, maar dat men het van meerdere zijden zal moeten beschouwen. Slechts door een veelzijdige belichting zal men immers een beeld krijgen van mens-zijn en menselijke fouten op een wijze, die de mensheid zal helpen beter te worden.

Dat is misschien een raar voorbeeld en velen onder u zullen zeggen: Moet je dat er nu bijlepen?

Reactie: Ja, goed gezegd.

Spreker: Is er voor het gestelde echter een voorbeeld te vinden, dat meer spreekt? U wilt spreken over coëxistentie. U meent dat ik dan bij wijze van voorbeeld wel zal spreken over de blanke Amerikanen en de negers. Of de apartheid misschien, waarbij eveneens twee verschillende rassen met geheel verschillende standaard van leven en denken een formule moeten vinden, waarmede zij gelijkwaardig samen kunnen leven, want zoals u al begrepen hebt, is een erkenning van principiële gelijkwaardigheid voor elke vorm van coëxistentie onmisbaar en daardoor ook voor elke vorm van werkelijke communicatie noodzakelijk. Ik spreek over iets, waarover u liever niet hoort. U zou het aangenamer vinden, wanneer ik zou spreken over het machtsevenwicht tussen bijvoorbeeld Rusland en Amerika. Daar kun je tenminste vrijelijk over praten, wijzen op de onjuistheden en wreedheden, wijzen op de noodzaak te komen tot een vreedzaam coëxisteren, nietwaar?

Maar wat is de kern van coëxistenties? Eerlijkheid, de aanvaarding van de tegenstander, het vinden van een taal, die voor beiden gelijke betekenis heeft en door beiden gelijkelijk kan worden gehanteerd. Zolang daarvan geen sprake is, bestaat er in feite geen coëxistentie. Tussen de blanke en de kleurling in de V.S. is in feite nog geen coëxistentie bereikt. De vraag is, of zij bereikbaar is. Want coëxistentie is heel iets anders dan integratie. In Zuid-Afrika is coëxistentie tussen bijvoorbeeld Bantoe en blanke niet werkelijk mogelijk, omdat men de waarden en belangen in het leven met twee verschillende schalen meet. Omdat men nu eenmaal de principes van gelijkwaardigheid niet wil aanvaarden. En wanneer u de kern van dergelijke moeilijkheden na wilt gaan, dan blijkt deze gelegen te zijn in de - neem mij niet kwalijk - verrotte schijnheiligheid van de mensen, die voor zich stellen: wat wij doen, is gerechtvaardigd, maar wat de ander doet niet. De oorzaak is een schijnheiligheid, waardoor mensen van een politiepoot, die zich bedreigd voelen, rustig een paar honderd gekleurde Afrikanen doodschieten en gewonden mishandelen, maar, wanneer men zich daarvoor moet rechtvaardigen, argumenteren: zij hebben twee of drie blanken vermoord en een blanke is heel wat meer waard dan een paar honderd van die zwarten. Waarbij men dan maar liever vergeet dat dit ver weg en zeker niet door dezelfde menigte is gebeurd. Deze en andere argumenten zijn in feite een vorm van zelfbedrog en zelfrechtvaardiging. Daarvan zal men eerst af moeten, voor men tot een werkelijke coëxistentie, een werkelijk met anderen samenleven, wil komen.

En indien Nederland tot eerlijkheid wil komen, en tot een werkelijke samenwerking en samenleving met Indonesië, Duitsland, Amerika, Rusland, wil komen tot een onderling begrip, een samen bestaan in de wereld, op grond van begrip en wederkerige aanvaarding, dan zal dit Nederland moeten beginnen met toe te geven: onze soldaten zijn net zo slecht geweest als die

van andere landen. Niet alle soldaten waren schuldig, zeker niet. Het zijn altijd enkelingen, die excessen veroorzaken. In vele gevallen zijn het zelfs de bevelen van bovenaf, die voor begane wreedheden in feite aansprakelijk zijn. Het is belangrijk, dat men dit leert toegeven. Maar nog belangrijker is, dat men leert begrijpen dat elk land, dat om welke redenen dan ook een ander land bezet tracht te houden, naar middelen grijpt, waaronder wreedheid een belangrijke plaats in zal nemen, en deze wreedheden en onmenselijkheden zullen toenemen naarmate er een groter verzet tegen de bezetting bestaat. Onmenselijkheden worden in dergelijke gevallen op de duur meer regel dan uitzondering en elk gevoel voor norm gaat daarbij teloor.

Als wij dit toegeven, weten wij eindelijk eens, waaraan wij toe zijn. Dan kunnen wij zeggen: zeker, de Duitsers zijn wreed geweest, de Hollanders zijn wreed geweest, de Indonesiërs zijn wreed geweest, maar wij reageren allen op dezelfde wijze. Wij moeten niet trachten een soort compromis te vinden, waarbij wij tegen elkaar zeggen dat het niet zo erg is geweest of dat het nu maar eens vergeten moet worden. Wij zullen zover moeten komen, dat wij eerlijk toegeven: zó was het, en nu mag zoiets niet meer voorkomen. Daarom moeten wij elkander zodanig leren begrijpen en aanvaarden, ondanks alle verschillen, zodat een dergelijke vervreemding van de ander en van de eenvoudigste regel van menselijkheid niet meer massaal voor kunnen komen.

Men zou moeten stellen: wij moeten elkander zonder voorbehoud opnemen in een bond van mensheid, wij moeten - gezamenlijk - eerst leren werkelijk mens te zijn, voor wij durven erkennen dat er tussen ons ook nog wel belangrijke verschillen bestaan. Dan eerst kun je met elkander spreken als mens tegenover mens, dan eerst zal men willen aanvaarden, dat in anderen dezelfde mogelijkheid bestaat als in eigen Ik en dat de eigen ervaringen ook voor anderen denkbaar zijn. Wanneer een neger praat met een blanke en u kan laten vergeten dat hij een neger is, heeft hij voor u eerst werkelijk betekenis en gezag. Niet wanneer hij nadrukkelijk allereerst neger is. Martin Luther King heeft niet zo'n grote indruk gemaakt omdat hij een neger was. Hij was een knappe neger en een heel knappe agitator, maar niet daardoor heeft hij op de wereld indruk kunnen maken. Er zijn even bekwame sprekers en agitators onder de negers van heden, maar zij spreken niet voor blanken en worden door blanken niet werkelijk begrepen. King bereikte de blanken, schudde het blanke geweten wakker, door het feit dat hij zodanig wist te denken en te spreken, dat alle mensen zijn gedachten konden volgen. Hij argumenteerde niet vanuit de uitzonderlijke positie van een neger, maar vanuit het standpunt van een medemens. Zijn neger-zijn was als het ware secundair, de menselijkheid primair. Hierdoor was een begrip en een harmonie mogelijk bij allen die niet door schuldgevoel in de negerkwesitie tot een mentale doofheid werden gebracht.

U hoort dit en geeft toe dat dit wel juist kan zijn, maar u denkt er achteraan: maar laat toch alstublieft Indonesië erbuiten, die oorlog is al lang voorbij. Zeker, het is voorbij. Maar omdat het voorbij is, is het nog niet afgelopen! Zoals het met de onmenselijkheden op de wereld nog niet afgelopen is. Koester niet de illusie dat anderen uw daden vergeten. U denkt immers nog steeds aan wat de Duitsers in uw land deden. En koester niet de gedachte dat u nu opeens anders, beter, bent geworden. U bent ruimdenkend tegenover anderen, zeker. U bent bereid kleurlingen als gelijken te aanvaarden, als er tenminste niet te veel komen. Maar als er méér komen, dan blijken zij toch andere mensen te zijn dan u. Dan zijn zij toch niet geheel volwaardig. Denk maar eens aan de houding, die velen tegenover Surinamers aan plegen te nemen.

Russen bijvoorbeeld, zijn andere mensen. Mensen die je, wanneer je ze opmerkt, aan staat te staren als vreemde dieren. Waar je, goed bedoeld, extra vriendelijk tegen wilt zijn, maar waar tegenover je in feite staat op dezelfde wijze als je in Artis naar een paar apen staat te kijken. En negers? Dat zijn natuurlijk gewone mensen. Je moet ze dus extra vriendelijk behandelen, zodat men in Nederland maar al te vaak negers anders dan anderen behandelt, om te laten zien hoe ruimdenkend men is. Fout. Ook door de te grote vriendelijkheid geeft men in feite nadruk aan verschillen en ontstaat een gevoel van ongelijkwaardigheid. Je kunt niet als mensen naast elkander op basis van gelijkwaardigheid bestaan, zelfs op deze goedbedoelde wijze niet. Een werkelijke coëxistentie is alleen mogelijk wanneer je erkent, dat de ander het recht heeft zichzelf te zijn en je in alle verschillen de vrijheid van die ander acht, als basis van contact echter de gelijkheid als mens. Wanneer je bereid bent te erkennen, dat de ander op

zijn wijze je gelijke kan zijn en bereid bent te zoeken naar een taal, een wijze van uitdrukken en denken, die voor beiden hetzelfde kan betekenen, dan is eerst communicatie mogelijk.

Nog steeds zijn er onder u, die zich afvragen of dit onderwerp niet op een andere wijze behandeld zou kunnen worden. Natuurlijk zou dat kunnen. Wij zouden kunnen zwelgen in grote woorden. De grote woorden, zoals die bijvoorbeeld vaak klinken in, laat ons zeggen, een ministerraad van de EEG. Grote woorden over menselijkheid, maar waarbij uiteindelijk mensen weinig of geen rol spelen in de werkelijke gedachten, maar zaken en eigen belangrijkheid zoveel te meer. Zoals men kan bestaan van een vrije wereld en spreken in de grote en mooie termen, waardoor men het bestaan van een NATO-verbond verdedigt, maar alle lof voor de het recht op menselijke vrijheid uiteindelijk inhoudt, dat je dictaturen en onrecht dan maar bij leden moet aanvaarden, zolang een bepaald systeem hierdoor beter verdedigd kan worden. Waarbij men dan met vele woorden over het hoofd ziet dat de stellingen van strijden voor de vrijheid en menselijkheid door een dergelijke reeks van utiliteitsoverwegingen alle betekenis verliezen.

Ik kan zo verder gaan. Misschien vindt u dit alles niet voldoende geestelijk? Maar hoe kunt u hoog geestelijk leven en denken, wanneer een Rus voor u minderwaardig is, of u uzelf een uitverkorene acht, die het beter weet dan anderen, omdat u bijvoorbeeld toevallig de 'geest' hoort spreken, terwijl anderen daartoe niet komen. Hoe kunnen geestelijke waarden nog een rol spelen, zolang men meent dat men het recht heeft anderen te betuttelen en te regeren met alle middelen, omdat men zelf bijvoorbeeld christen of boeddhist is en anderen dit niet zijn? Want coëxistentie is, mijne vrienden, niet alleen een kwestie van rassen. Coëxistentie is een kwestie van mensen.

De jeugd van vandaag en de ouderen van vandaag moeten coëxisteren, maar kunnen zij het wel? Zolang de ouderen menen dat de jongeren het niet weten, dat zij in wezen niets behoren in te brengen te hebben, zal het niet mogelijk zijn. En zolang de jongeren menen dat zij alleen de wijsheid in pacht hebben, dat ouderen alleen daardoor reeds waardeloos zijn, zal coëxistentie eveneens niet mogelijk zijn. Communicatie in werkelijke zin zal evenmin mogelijk zijn. Pas wanneer de ouderen erkennen dat de jongeren mogelijkheden hebben en veel goed kunnen doen en ook vaak doen, terwijl de jongeren op hun beurt leren erkennen, dat niet alle ouderen zonder meer gek of seniel zijn, zal toenadering mogelijk worden. Vooral wanneer beiden trachten te spreken in een taal, die ook de ander zonder moeite kan verstaan, een taal zonder leuzen en modewoorden. Dan eerst zullen jong en oud in uw dagen tot ware samenwerking komen en zal er iets bereikt worden. Onder de druk van gebeurtenissen komt dit ook vaak genoeg voor. Maar helaas zijn de vooroordelen zo sterk, dat zodra de druk ophoudt, ook de communicatie stopt.

Coëxistentie en communicatie zijn dus niet alleen kwesties voor staten en landen. Vaak zijn het kwesties van burens. Zeker, een buurvrouw heeft misschien geblondeerd haar, de buurman loopt misschien in belachelijke broeken en draagt schreeuwerige dassen. Maar hebben zij daarop dan geen recht? En die asbak zou misschien beter wat zachter over het portiek gedragen kunnen worden. Maar is dat nu wel zo eenvoudig? Scheld niet, veroordeel niet, maar biedt aan dit eens voor de ander te doen, draag zelfs die bak eens. Dan weet u misschien waar voor de ander de moeilijkheid schuilt en kunt u gezamenlijk wel een oplossing vinden. Kortom, je moet beginnen eerst elkander te aanvaarden met alle eigenschappen en kwaliteiten. Eerst wanneer je gezamenlijk tot een bestaan komt, waarin beseft wordt, hoeveel men gemeen heeft, kan men werkelijk communiceren, zal men kunnen leren elkander te begrijpen. Dat geldt voor burens, voor groepen, religieuze groepen, volkeren en landen, zowel als rassen.

Om u duidelijk te maken hoe moeilijk dit in feite is, hoeveel gevoeligheden de mens op onredelijke wijze in het geweer doen komen, zelfs tegen waarheid en bewezen feiten, nam ik dit voorbeeld van Indonesië en de Nederlandse soldaat, al is dat dan een schop tegen de nationalistische schenen van menigeen. Wanneer u in staat bent toe te geven, dat er van uw zijde verkeerd is gehandeld in dit geval, dat er onrecht is gebeurd, kunt u misschien ook begrijpen waarom anderen u onrecht hebben gedaan. Wanneer je dit eenmaal begrijpt, kun je misschien ook de weg vinden om met wederzijds begrip met die mensen te spreken op een wijze, die een herhaling van dergelijke dingen onmogelijk maakt.

Als u commentaar hebt, ga dan uw gang.

Vraag: Ik moet het dus als het ware toejuichen dat die meneer dit gedaan heeft, zodat men inzicht kan krijgen in de eigen fouten. Dat bedoelt u?

Antwoord: Ik juich dit toe, dat men de dingen op heeft gerakeld en ik keur het niet af. Ik wijs er slechts op, dat de feiten in uw land al veel langer bekend zijn, maar dat men deze feiten steeds weer heeft weggedrukt, vaak in de vormen van zelfrechtvaardiging, die ik, naar ik meen, niet ten onrechte, zoëven heb gelaakt. Dat deze feiten nu weer openbaar worden besproken, vind ik aan de ene kant jammer. Er zijn andere problemen in het volk zelf van zeer recente aard, waarbij een kennen van en bespreken van de hierbij gemaakte fouten belangrijker zou zijn. Maar aan de andere kant geloof ik toch, dat men het niet mag afkeuren, mag verwerpen, dat dergelijke dingen naar voren worden gebracht. Want de mens die zichzelf wil verbeteren, kan dit mijns inziens alleen bereiken, wanneer hij ook bereid is zijn fouten te erkennen, zoals een volk een werkelijke en ook geestelijk bestaande grootheid mijns inziens niet kan bereiken door steeds te zwijgen over eigen fouten. Men kan in de wereld eerst meer begrijpen en betekenen, wanneer men bereid is eigen fouten niet alleen te erkennen, maar er ook van wil leren. Zelfs buiten de problemen van coëxistentie en communicatie om meen ik daarom, dat de erkenning van gemaakte fouten als groep of persoon, van groot belang kan zijn.

Ik zeg vanuit mijn standpunt echter: het is jammer dat men van meer recente, maar tenminste even dringende en grote onrechtvaardigheden minder ophef maakt. Aan de andere kant is het misschien wel goed dat de militante goedpraters, de verdedigers van de schuldeloze, smetteloze helden, worden gedwongen in te zien dat alle mensen gelijke fouten kunnen maken, dat alle mensen gelijk zijn, ook hierin. De onprettige indruk komt voort uit het feit dat dergelijke verklaringen uit politieke overwegingen worden geloosd. Indien u medicijnen krijgt, waardoor u beter zou kunnen worden, is het voor u als patiënt dan belangrijk of men u die medicijnen verstrekt uit politieke, humanitaire of andere overwegingen? Mij dunkt dat voor u het belangrijkste is, dat u de medicijnen krijgt. Het staat u vrij om de politiek een onsmakelijk geheel te vinden of u te verzetten tegen het gebruik politieke rellen te schoppen. Maar voeg er dan aan toe: vele van dergelijke rellen zijn geheel zinloos. Hier hebben wij een rel, waar je tenminste nog iets van kunt leren.

Vraag: Is het niet zo, dat je eerst moet trachten een communicatie tot stand te brengen, begrip, enzovoorts, en dat dan de coëxistentie vanzelf komt?

Antwoord: Ik meen dat men coëxistentie, in de zin als besproken, en communicatie eigenlijk niet van elkander kunt scheiden. Maar wanneer ik tot begrip en contact tracht te komen met anderen, dan moet ik mijns inziens toch eerst de ander als gelijkwaardig kunnen erkennen. Zonder dit is een werkelijk contact mijns inziens niet bestaanbaar. Dan ontstaat er een eenzijdigheid van interpretatie en daarmee slechts een schijn van begrip, vergelijkbaar met de verhouding, die bestaat tussen een heer en zijn lievelingshondje. Je luistert dan niet werkelijk naar de ander. En voor werkelijke communicatie is het ook noodzakelijk dat je leert naar de andere te luisteren, niet alleen dat je naar de ander toedenkt of preekt. Ik meen daarom dat coëxistentie als de erkenning van het naast elkander bestaan als gelijkwaardige of mogelijk gelijkwaardige partners de eerste noodzaak is, omdat men eerst vanuit die erkenning van gelijkwaardigheid kan komen tot een wederkerig contact van waarderingen en mededeling, waarbij beiden gelijkelijk kunnen reageren.

Reactie: Ik meen dat er eerst contact noodzakelijk is, voor men kan komen tot communicatie en dat deze weer noodzakelijk is, voor men tot een onderling begrip kan komen.

Spreker: Voor de enkeling kunt u gelijk hebben, daar hierbij persoonlijke reacties en gevoelens soms een rol kunnen spelen. Dan kan communicatie dus voorafgaan aan een bewust coëxisteren, maar voor groepen is dit niet waar, daar de suggestie het al dan niet juiste beeld, zoals dit voor de gehele groep bestaat, altijd uw eigen ervaringen zal blijven domineren. Vanuit een groep is de mogelijke planning van gelijkwaardigheid of mogelijke gelijkwaardigheid noodzakelijk voor een werkelijke communicatie kan worden bereikt.

Vraag: Imagovorming, status en allerhande astrale projecties zouden toch eerst erkend en ontmaskerd moeten worden. Zijn al die processen van uitwisseling niet bedoeld om

het scheidingsgordijn wat doorzichtiger te maken, ofschoon men daarin altijd weer blijft steken?

Antwoord: Communicatie van onze zijde heeft wel degelijk het doel dergelijke schijnwaarden en vormen enzovoorts te ontmaskeren, wanneer dit mogelijk is. Maar bij de meeste mensen is het omgekeerd: wanneer een mens een status aanvalt, is dit over het algemeen, omdat hij meent hierdoor zichzelf een - andere - status aan te kunnen meten. Wanneer men dus de statussymbolen aanvalt, zoals bijvoorbeeld een deel van de jeugd graag doet, zal dit in de meeste gevallen het gevolg zijn van het zich reeds aanschaffen van andere statussymbolen, ook al zijn dat misschien versleten pantalons, ruwe truien, lange haren en dergelijken. Want zodra deze dingen worden gebruikt om je van de massa, de 'burgers' te onderscheiden, zijn zij eveneens statussymbolen. Gaat men ervan uit, dat degenen, die dergelijke symbolen niet gebruiken, fout zijn en alleen degenen, die ze wel gebruiken 'in' zijn en van belang, dan is een werkelijke communicatie op basis van wederkerigheid al zeer moeilijk geworden.

Je kunt niet zeggen: "laat ons eerst alle statussymbolen opruimen", want de mens heeft daaraan nu eenmaal voorlopig nog te veel behoefte. Maar laat ons wel begrijpen dat symbolen niet voor status beslissend kunnen zijn, ook al duiden zij binnen een bepaalde groep misschien een plaats aan of geven zij het behoren tot een bepaalde groep weer. Men moet en kan in deze dagen wel leren beseffen dat dergelijke symbolen nooit de werkelijke waarde van een mens kunnen weergeven of bepalen. Een voorbeeld? Probeert u dan eens inkopers van grote zaken ervan te overtuigen, dat het merk van de auto, waarin een vertegenwoordiger rijdt, niet gelijktijdig de bekwaamheid van de verkoper, de solvabiliteit van zijn firma enzovoorts aangeeft. Het zal u moeilijk vallen dit te bereiken. Statussymbolen zijn kunstmatige scheidingen. Wie de moed heeft over deze schijnscheidingen weg te stappen, zonder ze eerst uit de weg te willen ruimen, kan veel meer bereiken. Ofschoon hierbij de omstandigheden natuurlijk mede van belang zijn.

Bij curling is het belangrijk dat elke oneffenheid van het ijs wordt verwijderd, zodat men tracht die weg te vegen. Wanneer het er alleen maar om gaat iets zover mogelijk te werpen, is het terrein van minder belang en komt de methode, waarmede men de afstand overbrugt, pas op de tweede plaats. Zijn er oneffenheden, dan zal men dus zo moeten werpen, dat deze het bereiken van een maximale afstand niet belemmeren. De mensen die zich in het leven vooral bezighouden met het wegvegen van de kleine oneffenheden en die dat het belangrijkste vinden, ofschoon juist dergelijke kleine zaken in feite vaak statuskwesities zijn, verzinken zich in bijkomstigheden, zonder ook maar te beseffen dat het er toch in de eerste plaats om gaat voor het geheel van de mensheid een gezamenlijk mens-zijn te bereiken.

Vraag: Ik dacht, dat dit gezamenlijk mens-zijn op zijn hoogst een uitgangspunt zou kunnen zijn. Gaat men een stap verder, dan komen de verschillen weer naar voren en ik meen dat er in het leven heel wat meer geschilpunten bestaan dan ontmoetingspunten.

Antwoord: Dat ben ik geheel met u eens. U vergeet echter dat de mogelijkheid tot differentie ontwikkelingen inherent zal zijn aan het mens-zijn. Mens-zijn betekent dus niet het bereiken van een gelijkvormigheid of zelfs maar een gelijkvormig bestaan, maar alleen een erkenning, dat de essentie van het mens-zijn belangrijker is dan al het daarvan uitgaande. Omdat, uitgaande van de menselijke essentie, contact en begrip bereikt kan worden, waarbij (zo dit nodig en wenselijk is) uiteindelijk alle uitingen en denkbeelden te coördineren zijn, zelfs de schijnbaar tegenstrijdige.

Vraag: Zoals de zaak nu ligt, zie ik toch een gelijkwaardigheidserkenning van enerzijds de Zuid-Afrikaner en anderzijds de Bantoe als onbereikbaar.

Antwoord: Zolang de Afrikaner blijft zoeken naar een zelfrechtvaardiging, en dit doet hij mijns inziens zeer sterk, moet ik toegeven, dat het voor de Afrikaner en ook voor de Bantoe een zeer grote zelfoverwinning zou betekenen. Maar juist het feit dat de Afrikaner een beroep doet op de bijbel en andere aanvechtbare argumenten om zijn houding te verrechtvaardigen, maakt duidelijk, dat hij ergens wel de onjuistheid van eigen houding inziet. En het feit dat hij dit ergens reeds inziet, maakt het denkbaar dat hij eens, ontdaan van deze verdedigingsargumenten, zal leren toegeven: in wezen is de Bantoe evenzeer mens als ik. De Bantoe zal de Afrikaner gaan aanvaarden op het ogenblik, dat deze niet meer een kunstmatig

verschil scheidt en in stand houdt tussen zichzelf en de Bantoe. Maar dit zal voor u wel moeilijk te begrijpen zijn. Ik zal trachten te verduidelijken.

De Bantoe heeft een geheel andere achtergrond dan de Afrikaner, een geheel andere mentaliteit en levensopvatting. Aan de andere kant mag de Bantoe met evenveel recht oordelen over een blanke, die bijvoorbeeld arbeid ziet als levensdoel en niet, zoals de Bantoe, als een onvermijdelijk iets. Mijns inziens mag de Bantoe een blanke, die zich de meerdere acht, wel veroordelen, maar aan de andere kant bij al zijn preken van moraliteit, de eerlijkheid, die door de Bantoe in eigen kring nogal hoog wordt geschat, slechts hanteert wanneer het hem toevallig goed uitkomt. De Bantoe, als gelijke aanvaard door de blanke vanaf het ogenblik dat hij in staat is die maatschappij vanuit zich te realiseren, zal vergroeien met de maatschappij en zo met de blanken, die daarvan nu nog de alleenheersers zijn. De blanke zal natuurlijk niet meer uit moeten gaan van het standpunt dat een blanke, die niets kan, recht heeft op veel grotere beloning dan een Bantoe, die niets kan. Stelt hij dezen evenzeer gelijk als de Bantoes die intellectuelen worden, dus gelijk zijn met de intellectuele bovenlaag van de blanken, dan zal dit twee resultaten hebben:

De klasse blanken, die op het ogenblik kunstmatig een zekere meerderheid en welvaart geniet ten koste van de Bantoes, verpauperiseren. Dezen zullen een werkelijke rassenstrijd gaan voeren, die achter ook voor de Bantoe de noodzaak tot verheffing scheidt. Het zijn immers altijd weer de armen, die een rassenstrijd het felste voeren. De integratie van het hogere niveau zal hij de blanken een hogere waardering voor de tradities en denkwijzen van de Bantoe tot stand brengen, terwijl omgekeerd de Bantoe minder vijandig komt te staan tegenover bepaalde facetten, die inherent zijn aan de blanke samenleving. Er zal dan zowel in de blanke als de gekleurde bovenlaag een neiging bestaan de scholing te verbeteren en zo de bovenlaag te doen toenemen in verhouding tot de nog niet geïntegreerde lagere standen. Op het ogenblik doet men in wezen het omgekeerde en tracht men in feite elke integratie tegen te gaan. Daarmede blijkt men ook zoveel als maar mogelijk is, de ontwikkeling van de Bantoe tegen te gaan, zoals blijkt uit de wijze waarop voor dezen onderwijs mogelijk wordt gemaakt. Kunstmatig houdt men zo een hiaat in ontwikkeling volgens de geldende maatschappelijke normen tussen Bantoe en blanke in stand.

Wanneer de mensen kunnen samenwerken en elkander leren begrijpen, zijn de verschillen van achtergrond en kleur op de duur steeds meer bijkomstig en is na enkele generaties een wegvallen van het grootste deel der tegenstellingen denkbaar. Gezamenlijke arbeid en vooral gedeelde zorgen en gevaren hebben de neiging een werkelijke samenhang te scheppen, die geen rekening houdt met bestaande verschillen. Een voorbeeld: patrouilles van negers en blanken - gemengd - in Vietnam blijken als kameraden samen te werken. Dit ontstaat als vanzelf, zolang beide partijen maar bereid zijn hun deel bij te dragen. Zodra onderscheid wordt gemaakt, bijvoorbeeld bij verlof en dergelijke, blijkt de gehele groep een geschil met de buitenwereld te hebben.

In verlof centra laait het geschil tussen blanken en zwarten dan ook vaak weer op - mede door het optreden van officieren in de etappe. Wij zien nu echter vaak dat blanken hun zwarte kameraden te hulp komen tegen andere blanken, terwijl omgekeerd gekleurden ingrijpen, wanneer hun blanke kameraden tegenover kleurlingen het onderspit dreigen te delven. Dit is een van de redenen waarom men ondanks de gevoelens van vele officieren, een integratie zonder meer toelaat, ook in de verlof centra en steden als bijvoorbeeld Hongkong, Saigon en dergelijken. Overigens maakt juist dit de scheiding tussen de rassen schrijnender voor de kleurling, die naar de States terugkeert.

Hieruit blijkt dat een wegvallen van de rassengrens wel degelijk bereikbaar is, zolang men maar gedwongen wordt tot of leert te komen tot het samenwerken voor één en hetzelfde doel. Dit zal van twee kanten moeten komen natuurlijk. De Bantoe zal bereid zijn hieraan mee te werken, zo men hem de mogelijkheid daartoe biedt. Wanneer men alleen een soort tweedeklas burger mag zijn, ofschoon men qua capaciteiten de gelijke of meerdere is en weet te zijn, zal hierdoor echter een haat ontstaan, die met de tijd toeneemt en een steeds verder gaande scheiding tot stand brengt. Zou men dus de Bantoe wel alle mogelijkheden tot het volgen van een opvoeding geven, maar hem gelijktijdig een integratie in de maatschappij als gelijke ontzeggen, dan zou men zich daarmede een sterke en onverzoenlijke vijand op de hals halen. Dat men dit beseft, blijkt wel uit de wijze waarop bijvoorbeeld de opvoeding van

kleurlingen in Zuid-Afrika gemeenlijk ter hand wordt genomen. Overigens is deze methode niet typisch, want tot voor kort - en zelfs nu nog vaak - zien wij in de USA de neiging om aan kleurlingen alleen tweedeklasse onderwijs te verschaffen, zodat slechts de allerintelligentsten zich aan deze handicap kunnen ontworstelen. Ik hoop dat ik mijn inzichten hierin duidelijk heb gemaakt.

Vraag: Wat u zegt is mooi. Maar vergt dit geen vermogen tot aanvaarden, dat zo groot is, dat de doorsnee mens daaraan nog in geen 1000 jaren aan toe is?

Antwoord: Het aanvaardingsvermogen van de doorsnee mens. Als particulier is ook nu reeds buitengewoon groot. Maar de gemeenschap als zodanig maakt de verwezenlijking van de aanwezige mogelijkheid tot aanvaarden vaak onmogelijk. Voorbeeld: Zuid-Afrika. Vele blanken zijn persoonlijk bevriend met intellectuele kleurlingen. Zij moeten echter zeer voorzichtig zijn om te voorkomen, dat men zegt dat 'hulle nikkerminnaars' zijn, met alle maatschappelijke en politieke gevolgen van dien. Dit is mijns inziens de kern van de zaak: in vele gevallen het individu, ondanks zijn persoonlijk vermogen tot aanvaarden van en integreren met andere rassen, komt niet tot een werkelijk coëxisteren met deze anderen, daar hij zich voortdurend door de maatschappij laat pressen tot een uiterlijk andere houding. In dit opzicht is het individu dat 'last wil vermijden' de slaaf van de maatschappij. Ik ben van mening, dat een maatschappij ook in dit opzicht het product moet zijn van de mensen, die er in leven en niet mag worden tot een heerser over de mensen, die in de gemeenschap leven. Maar misschien ben ik, wat dit betreft, als geest niet in staat juist te zien wat stoffelijk begeerlijk is.

Vraag: Indien eenieder een stem heeft, blanke zowel als zwarte, hebben de zwarten een overweldigende meerderheid.

Antwoord: U wilt een voorbeeld geven en begint automatisch aan te nemen, dat de nu bestaande systemen zouden moeten worden voortgezet. Ik heb niet gesproken van een algemeen stemrecht zonder dat daaraan verder maar enige voorwaarde verbonden is. Men zou dus gelijke maatstaven voor blank en zwart moeten stellen, waaraan zij moeten voldoen, voor zij een stem in de gemeenschap zouden kunnen hebben, zeker wanneer men de huidige vorm van democratie wil handhaven. Dit is echter eerder een kwestie van het te volgen systeem. De fout op het ogenblik is, dat men in feite weigert de kleurling op te voeden tot een zodanig peil, dat hij in een dergelijk systeem stemgerechtigd zou kunnen zijn. Niet alleen verworven rechten, maar ook de mogelijkheid rechten te verwerven, speelt een rol in mogelijke eenwording van verschillende groepen en rassen. Dat men daaraan niet meewerkt is, volgens mij, de reden dat in Zuid-Afrika op het ogenblik nog geen uitzicht bestaat op een werkelijke coëxistentie van rassen. Het gevolg is dat men elkander ook niet kan leren verstaan, zodat elke poging tot communicatie stuk loopt enerzijds op aanklachten, die vaak voortkomen uit onbegrip en zeker niet geheel gerechtvaardigd zijn, terwijl anderzijds eigenzinnigheid en een zich beroepen op spreuken een blindheid veroorzaakt, welke tot handelingen en maatregelen voeren, die ook niet gerechtvaardigd zijn.

Vraag: U meent dus niet dat dit bij het blanke ras een kwestie van angst is?

Antwoord: Wanneer ik de wijze zie waarop men optreedt, zo pleit dit zeker tegen de stelling dat er sprake is van een werkelijke angst bij de blanke minderheid. Al zal deze in bepaalde gevallen bestaan en zeker als rechtvaardiging voor veel moeten dienen. Iemand die bang is, tracht zeker niet zijn tegenpartij steeds meer te vernederen en uit te lokken wanneer hij onvoldoende wapens heeft. Hij zal zijn tegenstander desnoods vermoorden of vluchten, maar blijft niet voortdurend de gevreesde tegenstander uitdagen en in situaties brengen, waarbij haat en verontwaardiging slechts kunnen groeien. Uitdagen zonder werkelijke redenen doet men nooit uit angst en de blanke regering daagt in feite voortdurend de kleurlingen uit. Kentekenend hierbij is, dat men andere gekleurde groepen, die in feite hun belangen meer met die van de blanken verknoopt zouden zien dan dat van de Bantoes, eveneens uitdaagt en onnodig vernedert. Ik denk hier onder meer aan de Indiërs. Zelfs indien wij allen uitgaan van de niet denkbeeldige gevaren voor de blanke minderheid, moeten wij toch constateren, dat de houding die men aanneemt, eerder blijk geeft van dwaasheid dan van angst.

Vraag: U noemde stemrecht. Misschien is er door het democratische systeem weinig alternatief, toch is dit een biologische meerderheid. Men zou natuurlijk ook een kwalitatieve meerderheid kunnen zoeken.

Antwoord: Maar bij het stellen van een kwalitatieve meerderheid zouden de voorwaarden voor het deelnemen van die meerderheid afhangen van de maatstaven die personen aanleggen, die zichzelf beschouwen als kwalitatieve meerderheid en anderen aan die maatstaven zullen trachten te onderwerpen. Waardoor een dergelijk systeem nog gevaarlijker en zeker ook dwazer zou zijn dan een biologische meerderheid. Ik geloof dat men eerder zou moeten zeggen: een democratische - dus op algemeen stemrecht gebaseerde - maatschappij is de meest aanvaardbare, mits deze maatschappij zich beperkt tot het scheppen van een minimum aan bindende maatregelen ten aanzien van het geheel. Beperk de mogelijkheden voor allen bindende beslissingen te nemen tot datgene, wat voor de orde werkelijk onvermijdelijk is.

Een collega van mij gaf daarvoor eens de volgende, fantastische maar aardige oplossing. Wanneer iemand zich verkiesbaar stelt en gekozen wordt, zal men hem een ontvangertje, gekoppeld aan een tellertje en een kleine bom onverbrekkelijk rond de hals bevestigen. Elke kiezer heeft een dergelijke installatie, onverbrekkelijk aan de pols verbonden. Wanneer nu iemand meent dat de gekozene zijn verkiezing niet meer waard is, kan men overal in het land zuilen of huisjes vinden, waarin een kiesschijf en knop. Men stelt het nummer van de gekozene in en drukt op de knop. Zodra 10.000 mensen op de knop hebben gedrukt, ontploft het bommetje en komt de verkiesbare plaats weer vrij. Degene die op de knop drukt, zal elke keer dat hij van zijn recht gebruik maakt, eveneens een teller zien verspringen. Heeft hij bijvoorbeeld 1000 malen van zijn recht gebruik gemaakt, dan ploft ook bij hem de bom en is hij zijn hand kwijt.

Eigenlijk is dit een grapje. Maar er zit iets in: de gekozenen zouden niet zo gemakkelijk als nu hun gedane beloften vergeten en zouden niet meer durven vergeten dat zij allereerst de belangen van degenen die zij gekozen hebben, moeten behartigen. Vele mensen, die nu luidkeels eenieder bekritisieren, zouden ook stiller worden. Men zou steeds weer reageren met: als het je zo ergert, druk dan maar, het kan je hoogstens een poot kosten. En op die manier zou men van veel overbodig geharrewar afkomen, maar het is en blijft natuurlijk een fantastisch grapje, meer niet.

En hiermede kom ik aan het einde van mijn bijdrage. Dat het geheel wat stampotachtig is uitgevallen, is zeker niet alleen mijn schuld. Ik hoop dat de brokken klapstuk, die er overal in zaten, voor u een reden zullen zijn om toch van het gehele gerecht te genieten. Ik heb getracht u te wijzen op enkele punten, die werkelijk belangrijk zijn, zowel voor uw eigen geluk als voor coëxistentie, maatschappelijke rechtvaardigheid enzovoorts. Degenen die nu op hun achterpoten staan, omdat er gesproken wordt over wreedheden die eens in Indonesië gepleegd zijn, moeten zich eens afvragen, waarom zij niet op hun achterpoten gaan staan, wanneer gesproken wordt over de wreedheden die, nog langer geleden door anderen werden begaan. Doen zij dit, laat hen dan maar verder protesteren, maar indien dit niet het geval is, zou men eerst eens aan zelfonderzoek moeten doen. En degenen die menen dat zij zo ongelukkig zijn, moeten toch eens nagaan of zij niet in wezen zoveel van het leven eisen, dat het eenvoudig menselijk onmogelijk is dit te verwezenlijken. Diegenen die zich niet gewaardeerd en onbegrepen wanen, moeten er eens over nadenken, of zij zichzelf misschien niet zo hoog inschatten, dat niemand het met hen eens zou kunnen zijn, zodat daarin feitelijk de reden voor hun ongelukkig zijn gelegen is. Dit zijn alle pijnlijke dingen. Dat geef ik graag toe. Maar met wat zelfonderzoek kunt u misschien wijzer, gelukkiger en zelfs menselijker worden.

Ik dank u voor uw aandacht. Goedenavond.

Goedenavond, vrienden.

Het tweede deel van de avond is, als gebruikelijk, gewijd aan de esoterie. Maar indien u een punt hebt op dit gebied, waarover u iets wilt horen, kunt u dit zeggen:

HET INGAAN IN JEZELF

De mens die ingaat tot zichzelf, moet iemand zijn, die alle poging tot zelfrechtvaardiging terzijde stelt, die elke poging tot zelfanalyse vergeet en begint zichzelf te aanvaarden. Dit komt zelden voor. Wanneer je in jezelf gaat, word je geconfronteerd met een aantal verschillende aangezichten die je hebt. De mens denkt natuurlijk over zichzelf gunstiger dan anderen plegen te doen, dat is gebruikelijk. Maar hij beseft zelf veelal niet hoe hij naast zijn zogenaamde werkelijke aangezicht nog vele mogelijkheden en eigenschappen bezit, die hij onderdrukt, ontkent, enzovoorts, en die juist daardoor in hem als het ware een afzonderlijk leven zijn gaan leiden. Soms kan een mens geconfronteerd worden met zes of zeven verschillende persoonlijkheden in het Ik. Ben je nu geneigd om te veel vast te houden aan jezelf en je zelfrechtvaardiging, dan zal je deze persoonlijkheden niet zien als deel van het ego, maar toeschrijven aan hogere of lagere geesten, meesters, duivels, bekoringen enzovoorts.

Maar wanneer je die persoonlijkheden als deel van het Ik aanvaardt, kennisneemt daarvan en zonder oordeel tracht verder te gaan, zal dit verder gaan en in het begin doen denken aan het sprookje "Zwaan kleef aan": je gaat niet alleen verder. Alle andere facetten van het Ik trekken met je mee. Wie zich daaraan ergert of zich tracht te voelen als leider van anderen - wat vaak voorkomt - zal op de verdere tocht geen resultaten boeken. Maar geeft men geen aandacht aan de andere facetten van eigen persoonlijkheid, zal ontdekken dat de kern van het Ik eigenlijk een soort enorme stilte is.

Het is een soort buitenste ruimte, waarin nog geen ster flonkert. Je bent alleen, helemaal alleen. In dit eenzaam zijn, zoek je dan naar de reden voor dit niets waarin je staat. Tracht je dit menselijk te doen of zelfs maar redelijk te verklaren, dan misluk je: je blijft in die stilte alleen en zult uiteindelijk voor die leegte vluchten.

Iemand die bereid is ook de stilte te aanvaarden, uitgaande van de veronderstelling dat ook deze betekenis moet hebben, krijgt op den duur het gevoel dat op een bepaald punt licht ontstaat. Dit lichtpunt krijgt vorm, wordt een gestalte. Het verbaast mij dan ook niet, dat vele mensen denken dat zij hier te maken hebben met een openbaring van God. Kniel je niet in aanbidding neer, maar kijk je heel goed, dan herken je daarin op den duur echter jezelf. Dit beeld van het Ik komt dan dichterbij, tot je beseft dat dit Ik niet alleen strookt met het beeld dat je normalerwijze van jezelf hebt, maar eigenlijk de figuur is die je zou moeten zijn: een wezen met alle goed en alle kwaad daarin, zoals het in jou kan bestaan, maar nu niet meer uitgedrukt in een gehele reeks van afzonderlijke facetten, maar als één geheel.

Er ontstaat dan een soort gesprek met jezelf. De antwoorden, die het totale Ik - zoals ik het lichtende beeld zal noemen - geeft aan het zoekende Ik, zijn eigenlijk een aanwijzing voor je werkelijkheid. Kun je ook dit aanvaarden zonder weg te vluchten of wederom neer te vallen in aanbidding, dan zul je je realiseren dat je verhouding tot alle leven en zijn in dit gesprek wordt uitgedrukt.

Zodra je dit beseft, is het duister weg en sta je in een lichtender wereld. Deze noemt men wel tempel of kathedraal. Ook hier is nog leegte, ruimte, maar er is een echo. Alles wat je bent, denkt, doet, schijnt een weerklank te wekken. Krachtens je wezen ga je dan trachten iets te doen. De een zal bidden, een ander zal nadenken of een wetenschappelijk probleem beschouwen. Wát je doet, is eigenlijk niet belangrijk. Het belangrijke is, dat je op hetgeen je doet een antwoord ontvangt uit een werkelijkheid, die meer is dan jezelf bent en wel in de vorm van een reactie op jezelf. Met dit antwoord keert men uit eigen innerlijk terug tot wat de werkelijkheid wordt genoemd. Je verliest daar natuurlijk veel van.

Dit laatste is duidelijk: een mens ondergaat de dingen emotioneler en alles wat redelijk en duidelijk lijkt in het eigen innerlijk zou volgens de termen van de buitenwereld kolder kunnen zijn. Maar daarom gaat het niet. Het gaat erom, dat je uit dit alles een sleutel tot jezelf, je ware Ik, verkrijgt, zodat het ingaan tot jezelf niet alleen een middel is om jezelf beter te leren kennen, maar tevens een mogelijkheid geeft in jezelf te gaan op elk ogenblik dat er problemen zijn met de buitenwereld, geloof enzovoorts, en u nu met uitschakeling van alle menselijke redeneringen kunt weten hoe je werkelijk tegenover de dingen staat. Vaak blijkt dan, dat

hiermede reeds de moeilijkheid is opgelost of een weg gevonden is, die voor het Ik aanvaardbaar is. Want vele van de moeilijkheden die een mens kent, komen voort uit het verdeeld zijn van zijn werkelijke wezen in vele facetten en persoonlijkheden, die niet alle gelijkelijk als ego worden aanvaard, maar wel gelijkelijk invloed op het innerlijke en gevoelsleven uitoefenen.

U zult na dit alles zeggen: waar blijft God dan? Tja, God is natuurlijk de kracht, waaruit wij leven, eigenlijk de basis van ons gehele wezen. God is gelijktijdig een begrip dat wij niet geheel aankunnen. Wanneer u God zoekt in uzelf, zo zou u kunnen zeggen: De echo, die in de tempel van het Ik wordt ervaren, is de uitdrukking van een Godheid, die je niet kunt verdragen of aanschouwen.

Ga je je afvragen wat de meest juiste procedure, het meest juiste systeem is, dan verval je al snel in vele meer menselijke systemen. Nu heeft elk systeem wel iets goeds, maar elk systeem heeft ook zijn kwade kanten. Belangrijk is daarom in de eerste plaats: rust. Iemand die tot zichzelf ingaat met de gedachte, dat er over 10 minuten gebeld zal worden, komt niet ver. Hij bereikt niet eens de verzinking, die noodzakelijk is om iets van jezelf te leren kennen. Rust is een eerste vereiste.

In de tweede plaats heb je de wil nodig, je moet jezelf durven richten op jezelf en op de waarheid en dezen willen aanvaarden.

In de derde plaats is het noodzakelijk dat men zichzelf een bevel weet te geven, dus niet alleen iets willen, maar die wil ook aan jezelf - en niet alleen aan anderen - waar kunnen maken. Je moet trachten de zelfrechtvaardiging, die gelijktijdig een limitering van de zelferkenning inhoudt, terzijde te stellen.

Bovendien heb je geloof nodig. In uzelf gaan is niet altijd een prettige ervaring. Voor de meeste mensen is het zelfs een schokkende ervaring. Iets dergelijks onderga je niet, of je moet ook zeker zijn, dat het zin heeft. Hoe je deze zin, dit doel omschrijft, is minder belangrijk, er zal altijd wel iets waars en iets onwaars in schuilen, maar je moet er zelf in geloven.

Een mens, die in iets gelooft, is uit de aard der zaak op dit terrein wel eenzijdig. Dat weet ik wel. Maar zolang die eenzijdigheid gericht blijft op de zelferkenning, doet dit minder ter zake, daar de formulering van het geloof, en daarmee de eenzijdigheid ervan immers wegvalt zodra wij tot een kritiekloze erkenning van het eigen ik gaan komen; en zonder kritiek jezelf eerst aanvaarden, is daarbij toch wel noodzakelijk. Het gaat erom, jezelf waar te nemen, niet om de waarnemingen te interpreteren.

Het ingaan tot jezelf heeft natuurlijk veel mogelijkheden, die eerst later tot uiting komen. In het begin moet je maar proberen jezelf te ontmoeten, hoe dan ook. Je vindt dan een waarheid, die wel betekent dat je van vele geliefde veronderstellingen omtrent jezelf afscheid zult moeten nemen, maar het is de moeite waard. Want wanneer je zover bent gekomen, dat je jezelf in waarheid durft te ontmoeten en het Zijn in waarheid durft te aanvaarden, zelfs al begrijp je er niets van, dan begrijp je langzaam, dat er ook werkingen vanuit God zijn, die je kunt aanvaarden en zelfs omschrijven. Men noemt ze bijvoorbeeld wel de paden van de levensboom. - De verbindingen dus tussen de door letters aangegeven punten - .

Je komt tot een begrip van goddelijke wetten en werkingen, die de facetten van je wezen als het ware inhoud geven. De mens is immers niet slechts iets, dat een pad van de levensboom betreedt, maar is gelijktijdig zelf een combinatie van alle paden tesamen. De mens draagt alle mogelijkheden voortdurend in zich, ook de kosmische. Leert men nu de paden kennen, dan vindt men ook de juiste weg voor het Ik. Gemeenlijk is dit niet een weg, die alle mogelijke paden omvat, maar de weg, die een synthese van alle paden mogelijk maakt.

Vaak is het zeer belangrijk, dat men als mens de zogenaamde christusweg, of de weg van liefde, leert gaan. Dit betekent dat men het deel zijn en daarmee ook een verantwoordelijk zijn aanvaardt ten aanzien van de gehele wereld. In het Ik ontstaat dan een proces waarbij de bezinning - ook wel schoonheid genoemd - en inzicht - ook wel wijsheid - samenvloeien. Je

kunt dus uit schoonheid en wijsheid, gezamenlijk beleefd en interpreterend bestaand, dat de Christusweg wordt genoemd, komen tot een in jezelf verbinden van alle, ook de hoogste en de laagste waarden van je besef.

Vaak leert men dat je beter doet het laagste te vergeten. Of, om het deftiger te stellen: men moet stijgen tot ether, maar Malkuth vergeten. Dit is onjuist. Men moet beide aspecten van het Ik aanvaarden en beseffen dat men als mens de verbinding vormt tussen absolute chaos en absolute vorm. Je moet erkennen dat je als persoonlijkheid niet een vastgesteld wezen bent, maar dat je de uitdrukking bent van facetten van het totale zijn door alle tijden en werelden. Eerst wanneer men dit aanvaard, krijgt het Ik voor zich vorm.

Het oriënteert zich ten aanzien van het onbekende, ten aanzien van God, en wordt zelf deel van de tempel of kathedraal. Niet letterlijk, maar in de zin van bewust samen reageren met alles wat het Ik omringt plus een begrip hiervoor. Zo verrijkt men de totaliteit voor zich met zichzelf. Wat betekent dat wij in een bekend geheel trachten te passen binnen de rond ons bestaande mogelijkheden en gelijktijdig trachten de mogelijkheden van anderen te dragen vanuit ons bestaan.

Is dit bereikt, dan kan worden gesteld dat, stoffelijk gezien, de weg in het Ik wel ten einde is gegaan. Men heeft nu geestelijke ervaringen en is als het ware deel van een onuitputtelijke kracht, die men tot uiting brengt. Als mens komt men dan tot de conclusie dat de menselijke mogelijkheden heel wat minder beperkt zijn dan men wel pleegt aan te nemen. In deze erkenning der hiaten, die gelegen zijn in de begrenzing van het ego ten aanzien van het Licht wordt de goddelijke kracht in het Ik kenbaar. Ook dit is geen redelijk, maar een emotioneel proces, dat bijzondere energie doet gewinnen.

Ten laatste een raad. Tracht nooit om zelf beter te zijn, maar streef ernaar het geheel van het zijnde de mogelijkheid te geven zich beter door je te uiten. Maak u niet druk over vele onredelijkheden, die deel uitmaken van hetgeen u denkt en beleeft. Vraag u af hoe u zich voelt. Is dit aangenaam, dan is het zeker dat alles goed was, zeker wanneer men inkeerde tot zichzelf.

Goedenavond.
d.d. 24 januari 1969

T.U.A.

Gezien het optreden van griep bij onze werkers(sters), was vertraging bij verzending en aflevering van dit blad onvermijdelijk. Het is niet onmogelijk, dat een dergelijke situatie nogmaals voorkomt. U ontvangt echter alle nummers, zelfs wanneer deze eens een dag of zelfs een week later zijn dan normaal.

De gehele Orde is dank verschuldigd aan de vrijwilligers, die dit zonder enige vergoeding mogelijk maken. Daarom hopen wij dat u zonodig enig geduld zult hebben.